

מראה מקומות בענין מעלה עשן

יצחק צולטאן

פסוקים ורקע

2
2
2
2
2
2
3
3
3
3
3
4
4
4
4
4
4
4
5
5
5
5
6
6
6
6
6
6
7
7
9

ענין קטרת חסרה

ויקרא פרשת אחרי מות פרק טז

רש"י מסכת יומא דף נג עמוד א וכו"כ הרא"ם ויק' טז:ב

ענין קטרת זרה

שמות פרשת תצוה פרק ל

רמב"ם הלכות כלי המקדש פרק ב הלכה יא

ענין ביאה ריקנית

תלמוד בבלי מסכת מנחות דף כז עמוד ב

רמב"ם הלכות ביאת המקדש פרק ב

א. יחס בין חסר א' מסממניה וביאה ריקנית (שיטת רש"י)

רש"י מסכת כריתות דף ו עמוד א

קושיא על רש"י

באר שבע מסכת כריתות דף ו עמוד א

סיוע לרש"י

תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת יומא פרק ד הלכה ה

תירוצים לרש"י

שלמי יוסף על יומא כולל פוניבז' סימן קכה א' ה

ב. שיטת רמב"ם בחיוב מיתה בחסר מעלה עשן

רמב"ם הלכות כלי המקדש פרק ב

רמב"ם הלכות עבודת יום הכיפורים פרק ה

1. פירוש א' של ב"י שיש ביאה ריקנית

שיטת הרמב"ם כרש"י

בית יוסף אורח חיים סימן קלג

2. פירוש הרדב"ז

רדב"ז כלי המקדש ב:יא (פרנקל ולא בבר אילן)

3. פירוש ב' של בב"י בחסר מעלה עשן בכל השנה

בית יוסף אורח חיים סימן קלג

שיטת הרמב"ם בביאה ריקנית והקטרת קטורת חסירה בהיכל

רמב"ם הלכות כלי המקדש פרק ב הלכה ח

לחם שמים פ"ג

חזון איש זבחים ט:כא כדרך השני של הב"י

חידושי הגרי"ד והגר"מ ד' עו

שלמי יוסף

9	תירוץ לנדב ואביו שאפ' שמתו משום מעלה עשן בשאר ימות השנה
9	משנה למלך הלכות כלי המקדש פרק ב
9	משך חכמה שמיני י:א הובא בקדשי יהושע ה:א'תרצח
10	4. באר שבע חיוב מיתה לביאה ריקנית והקטרה זרה בהיכל
10	באר שבע מסכת כריתות דף ו עמוד א
10	לא
10	משנה למלך הלכות כלי המקדש פרק ב וכ"כ לחם שמים יומא פ"ג ועוד
10	אין אזהרה בחיסור א' מסממניה
10	רמב"ם הלכות סנהדרין פרק יט
10	רדב"ז כלי המקדש ב:יא וכ"כ חזון יחזקאל יומא א:ז וחזו"א זבחים ט:כא
11	ג. רמב"ם בהקטרת קטרת כשירה בהיכל
11	רמב"ם הלכות עבודת יום הכיפורים פרק ה הל' כה
11	רדב"ז כלי המקדש ב:יא
11	חזון איש

פסוקים ורקע

ענין קטרת חסרה

ויקרא פרשת אחרי מות פרק טז

- (ב) ויאמר יקוק אל משה דבר אל אהרן אחיך ואל יבא בכל עת אל הקדש מבית לפרכת אל פני הכפרת אשר על הארץ ולא ימות כי בענן ארצה על הכפרת:
 (יב) ולקח מלא המחטה גחלי אש מעל המזבח מלפני יקוק ומלא חפניו קטרת סמים דקה והביא מבית לפרכת:
 (יג) ונתן את הקטרת על האש לפני יקוק וכסה ענן הקטרת את הכפרת אשר על העדות ולא ימות:

רש"י מסכת יומא דף נג עמוד א וכ"כ הרא"ם ויק' טז:ב

חד לעונש וחד לאזהרה - ואל יבא כי בענן - אזהרה, וכסה ענן ולא ימות - זה עונש, ואילו לא ימות דאליבא - לאו אחסרון ענן כתיב, אלא אביאה ריקנית

ענין קטרת זרה

שמות פרשת תצוה פרק ל

- (א) ועשית מזבח מקטר קטרת עצי שטים תעשה אתו:
 (ז) והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בבקר בבקר בהיטיבו את הנרת יקטירנה:

(ח) וּבַהֲעֵלֶת אֶהָרֶן אֶת הַנִּזְרֹת בֵּין הָעֲרֵבִים יִקְטִינָה קְטֹרֶת תְּמִיד לְפָנַי יִקְוֶה לְדֹרֹתֵיכֶם:
(ט) לֹא תַעֲלוּ עָלָיו קְטֹרֶת זָרָה וְעֹלָה וּמִנְחָה וְנֹסֶךְ לֹא תִסְכּוּ עָלָיו:

רמב"ם הלכות כלי המקדש פרק ב הלכה יא

מזבח הזהב שבהיכל עליו מקטירין הקטורת בכל יום, ואין מקריבין עליו דבר אחר, ואם הקטיר עליו קטרת אחרת שאינה כזו, או שהקטיר עליו קטרת כזו שהתנדב אותה יחיד או רבים, או הקריב עליו קרבן, או הסיך נסך לוקה שנאמר לא תעלו עליו קטורת זרה ועולה ומנחה וגו'.

ענין ביאה ריקנית

תלמוד בבלי מסכת מנחות דף כז עמוד ב

דתניא: מחוסרי כפרה שנכנסו לעזרה בשוגג - חייב חטאת, במזיד - ענוש כרת, ואין צ"ל טבול יום ושאר כל הטמאים, וטהורים שנכנסו לפניו ממחיצתן להיכל כולו - בארבעים, מבית לפרכת אל פני הכפרת - במיתה; רבי יהודה אומר: כל היכל כולו ומבית לפרכת - בארבעים, ואל פני הכפרת - במיתה. במאי קא מפלגי? בהאי קרא: אויאמר יי' אל משה דבר אל אהרן אחיך ואל יבוא בכל עת אל הקודש מבית לפרכת אל פני הכפורת אשר על הארון ולא ימות, רבנן סברי: אל הקודש בלא יבא, מבית לפרכת ואל פני הכפרת בלא ימות; ור' יהודה סבר: אל הקודש ומבית לפרכת בלא יבא, ואל פני הכפרת בלא ימות.

רמב"ם הלכות ביאת המקדש פרק ב

הלכה ב

והזהרו כל הכהנים שלא יכנסו לקדש או לקדש הקדשים שלא בשעת עבודה שנאמר ואל יבוא בכל עת אל הקדש זה קדש הקדשים מבית לפרכת להזהיר על כל הבית.

הלכה ד

והנכנס לקדש חוץ לקדש הקדשים שלא לעבודה או להשתחוות בין הדיוט בין גדול לוקה, ואינו חייב מיתה שנאמר אל פני הכפורת ולא ימות, על קדש הקדשים במיתה ועל שאר הבית בלאו ולוקה.

א. יחס בין חסר א' מסממניה וביאה ריקנית (שיטת רש"י)

רש"י מסכת כריתות דף ו עמוד א

ת"ר: פיטום הקטרת... חיסר אחת מכל סממניה חייב מיתה
חייב מיתה - כי עייל ביוה"כ דכתיב (שם /ויקרא/ טז) ואל יבא בכל עת אל הקודש וגו' ולא ימות וגו' בזאת יבא אהרן וגו' וכי מעייל קטרת שלא כהלכתה ביאה ריקנית היא וחייב מיתה

קושיא על רש"י

באר שבע מסכת כריתות דף ו עמוד א

פירש רש"י (ד"ה חייב מיתה) חייב מיתה כי עייל ביום הכיפורים דכתיב (ויקרא טז, ב) ואל יבא בכל עת אל הקדש ולא ימות בזאת יבא אהרן וגו', וכי מעייל קטורת שלא כהלכתה ביאה ריקנית היא וחייב מיתה כו'. תימה רבתי בעיני, שהרי ביומא פרק הוציאו לו (נג, א)... הרי קמן מבואר באר היטב דהא דתניא חסר אחת מכל סממניה חייב מיתה, לאו פירושו משום ביאה ריקנית כדפירש רש"י מדפריך הגמרא ותיפוק ליה דקא מעייל ביאה ריקנית, אלא פירושו משום שחיסר הקטורת ונעשית קטורת זרה, כדכתיב הקטורת דמשמע שלמה ולא חסרה, ואפילו לא נכנס לפני ולפנים אלא בהקטרה דמזבח הזהב חייב מיתה, משום מקטיר זרה ומשום ביאה ריקנית.

סיוע לרש"י

תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת יומא פרק ד הלכה ה

חיסר בה אחת מסממניה או שנתן בה מעט דבש היתה פסולה לא נתן לתוכה מלח או שנתן לתוכה מעלה עשן נתחייב מיתה א"ר זעירה ועובר משום הכנסה יתירה

תירוצים לרש"י

שלמי יוסף על יומא כולל פוניבז' סימן קכה א' ה

ואשר מנזאר בזה היטב מה שרש"י בכריתות מפרש שחייב מיתה היינו כי מעייל ביוה"כ ביאה ריקנית היא, כוונתו שאם חיסר אחד מסממניה או מע"ש חיי"מ זהו דוקא

ביוה"כ שחיי"מ על שנכנס לקה"ק שלא בהיתר, וזהו מע"כ ביאה ריקנית ואין כוונתו לדברי הגמרא הכא דפריך ומיפול"ל משום ביאה ריקנית אלא כוונתו משום שנכנס לקה"ק שלא בהיתר וסרה מעליו תלוטות המל"מ והגרע"א מסוגיין, דנה שר"ש אמר וכסה ת"ל לכל ימות השנה לאו אחיוב מיתה קאי אלא על איסורא בלבד דחיו"מ הוא משום כניסה לקה"ק שלא בהיתר וזהו ביוה"כ בלבד. לכן פירש כי מעייל ביוה"כ ביאה ריקנית היא או שר"ש קאי על אהרן הכהן עצמו שלא הותר להכנס לקה"ק בכל ימות השנה כשיעשה את סדר הפרשה, אבל המקטיר קטורת בקודש בכל ימות השנה וחיסר מע"ש איכא איסורא אבל חיו"מ ליכא.

ב. שיטת רמב"ם בחיוב מיתה בחסר מעלה עשן

רמב"ם הלכות כלי המקדש פרק ב

הלכה ח

נתן לתוכה דבש כל שהוא פסלה, חיסר אחד מסממניה חייב מיתה שהרי נעשית קטרת זרה, פטמה מעט מעט במתכונתה כשרה אפילו פיטם פרס בשחרית ופרס בין הערבים.

רמב"ם הלכות עבודת יום הכיפורים פרק ה

הלכה כה

חסר מן הקטרת אחד מסממניה או מעלה עשן חייב מיתה עליה שנאמר ולא ימות כי בענן אראה על הכפורת, וכן חייב מיתה על ביאתו בלא מצוה, לפיכך אם שגג בביאה והזיד בקטרת, או שנכנס קטרת/בקטרת/שלימה עם החסירה חייב מיתה.

1. פירוש א' של ב"י שיש ביאה ריקנית

שיטת הרמב"ם כרש"י

בית יוסף אורח חיים סימן קלג

כתב רבינו הגדול מהר"י אבוהב ז"ל שאין לומר פיטום הקטורת אלא מתוך הכתב שמא יחסר אחד מהסמנים ויהא חייב מיתה בקריאה כמו בהקטרה ואולי שמזה הטעם אין אומרים אותו במקצת מקומות אע"פ שאומרים פרשת הקרבנות ע"כ והם דברי ארחות חיים שכתב בשם בעל הלכות. ואני אומר אם הלכה נקבל אבל אם לדין יש תשובה דהא בחיסר אחד מסממניה חייב מיתה (כריתות שם) פירש רש"י חייב מיתה כי עייל ביום הכפורים דכתיב (ויקרא טז ב) ואל יבא בכל עת ולא ימות בזאת יבא אהרן וגו' וכי מעייל קטורת שלא כהלכתה ביאה ריקנית היא וחייב מיתה ע"כ אלמא שאינו חייב מיתה מפני שחיסר אלא מפני שנכנס למקדש ללא צורך. ואפילו לדעת הרמב"ם שכתב בפ"ב מהלכות כלי המקדש (ה"ח) חיסר אחד מסממניה חייב מיתה שהרי נעשית קטורת זרה איכא למימר דטעמיה דכיון דקטורת זרה היא הוי ליה ביאה למקדש שלא לצורך ואפילו אם תמצא לומר שאע"פ שאינו נכנס לפני לפנים אלא בהקטרה דמזבח הזהב מיחייב מיתה משום מקטיר קטורת זרה כדאשכחן בבני אהרן (ויקרא י א) שנתחייבו מיתה מפני שהקטירו קטורת באש זרה איכא למימר דהיינו דוקא כשהוא מקטיר ממש אבל כשחיסר בקריאה מהי תיתי לן ועוד שכבר הוכחתי לעיל דהא דאם חיסר מסממניה חייב דוקא במחסר אחד מ"א סמנין הוא ודבר קל הוא ליזהר שלא יחסר שום אחד מהם בקריאתו וא"כ לא היה להם בשום מקום לימנע מלאמרו מפני טעם זה

2. פירוש הרדב"ז

רדב"ז כלי המקדש ב:יא (פרנקל ולא בבר אילן)

ודאי דהאי חייב מיתה דתני תנא בע"כ ביוכ"ר הוא וטעמא מדכתיב הקטרת שלמה ולא חסרה. וא"כ קשה היכי יהיב רבינו טעמא שהרי נעשה קטרת זרה והא לא מחייב משום קטרת זרה מיתה אלא מלקות לבד וי"ל דלעולם חייב מיתה דקאמר משום יוכ"ר הוא אלא הכא איירי הרב ז"ל במעשה הקטרת ובלאו דלא תעלו עליו קטרת זרה והכי קא קשיא לי' בשלמא ביוה"כ דכתיב הקטרת שלמה ולא חסרה אבל גבי לא תעלו עליו קטרת לא כתיב בהא וא"כ אפי' הקטיר חסרה לא ילקה לזה הוצרך לתת טעם כיון שחסרה נעשית קטרת זרה. ואם הקטיר על המזבח לוקה... והאי דלא תני האי תנא מעלה עשן אפשר דפלוגתא הוא א"נ תנא ושייר

3. פירוש ב' של בב"י בחסר מעלה עשן בכל השנה

בית יוסף אורח חיים סימן קלג

ועליך לדעת טעם למה שנינו אחד עשר סמנים היו בה דהכי משתמע מקראי כדאיתא בגמרא וכתבו ה"ר דוד אבודרהם. גם יש לך לדעת שמנין הי"א סמנים הם הצרי והצפורן וכו' עד קינמון ואלו הם הסמנים שנאמרו למשה מסיני ואם חיסר אחת מהם חייב מיתה ושאר דברים אינם באים אלא לתקן מעשה הקטרת סמנים אלו שהרי בורית כרשינא ויין קפריסין אינם באים אלא לתקן הצפורן ומעלה עשן כדי לתקן שיהא העשן מתמר ועולה ומלח סדומית בא לשום תיקון אחר וכיון שאינם באים אלא לתיקון לא מנאתם תורה בכלל הסמנים ומשמע שאפילו אם חיסרם אינו חייב כלום שהרי אילו לא מפני הכבוד היו מביאין מי רגלים במקום יין קפריסין וכיון שכן אפילו אם חיסרו לית ביה חיובא ואפשר דאפילו איסורא ליכא בחיסור דברים אלו שאינם באים אלא לתיקון אלא שמצוה מן המובחר שלא לחסרם והכי משמע מדאמרינן בסוף פרק אמר להם הממונה (יומא לח.) שהביאו אומנים שהיו יודעים לפטם הקטורת ולא היו יודעים להעלות עשן שלא היה מתמר ועולה אלא מפציע לכאן ולכאן ופירש רש"י שלא היו מכירים בעשב שהוא מעלה עשן ומשמע שניסו כן בהקטרת פנים וראו שלא היה העשן מתמר ועולה דבחוץ אסור להקטיר הרי שאע"פ שחיסר מעלה עשן הקטירו אותו והוא הדין לשאר דברים שאינם באים אלא לתיקון:

שיטת הרמב"ם בביאה ריקנית והקטרת קטורת חסירה בהיכל

רמב"ם הלכות כלי המקדש פרק ב הלכה ח

נתן לתוכה דבש כל שהוא פסלה, חיסר אחד מסממניה חייב מיתה שהרי נעשית קטרת זרה, פטמה מעט מעט במתכונתה כשרה אפילו פיטם פרס בשחרית ופרס בין הערבים

לחם שמים פ"ג

יש שהוסיף תימה על תימה במה שרצה לסמוך דעת הרמב"ם בזה שלמדה במה מצינו מבני אהרן ואין למדין מהוראת שעה הרי הם עדיין לא הוזהרו בלא יבוא גם לא נתפרש עונם וכמה נחלקו בדבר מה היה חטאם ובספרי

איתא דנכנסו לפני ולפנים ואיך א"כ יתכן שילמוד משם הרמב"ם חיוב מיתה לנכנס להיכל בקטורת חסרה והרי אלו דברים שאין הדעת מכילתם ואיך נתפייס הרב בכל לו הדוחקים והריחוקים העצומים

חזון איש זבחים ט:כא כדרך השני של הב"י

כל הר"מ "ה מה" עיוה"כ הכ"ו שאם הקטיר כזית בהיכל חייב מיתה ובס' ח"נ זבח' קע:ב פי' משום העלאת חוץ דכיון דמקומו לפני ולפנים היכל מקרי חוץ ותמוה דא"כ עונשו כרת והר"מ כתב חייב מיתה אלא ודאי אינו חייב על היכל משום העלאת חוץ דלא קרינא בו חוץ למחנה והלא אפי' שחט על גג היכל פטור וכדאמר זבחים קז: אבל נראה דחיובו משום קטורת זרה דאע"ג דחייב בהקטרתו מ"מ בהיכל קרינן בו קטורת זרה ונראה דקטורת זרה חייבין עליה אפי' אם הקטיר במחתה וכ"מ ל' הר"מ שלא הזכיר שהקטיר על מזבח הזהב אלא אפי' הקטיר כה"ג במחתה בהיכל חייב ואע"ג דבקטורת זרה בפ' תצוה לא כתיב מיתה מ"מ ילפינן קטורת דכל השנה מקטורת דיוה' וכדאמר יומא נ"ג א' לענין מעלה עשן ואפי' לשאר אמוראי דהתם דמוקמי קרא למלתא אחריתא מ"מ מודים דאם חיסר מעלה עשן או אחת מכל סממניה חייב מיתה בכל השנה דכיון דהא דחייבה תורה מיתה בקטרת חסירה ביוה"כ אינו משום ביאה ריקנית אלא משום הקטרת קטורת חסירה וכדאמר יומא שם אינו אלא גילוי מלתא וחייב לעולם על קטורת חסירה וכ"מ כריתות ו' א' דהתם לא הוזכר יוה"כ וכ"מ בר"מ פ"ב מה' כה"מ ה"ח שכתב שחיסר אחת מסממניה חייב מיחה שהרי נעשית קטרת זרה ואזהרה דקטורת זרה במזבח הזהב כתיב אלא ודאי דין יוה"כ ושאר ימות השנה שוין לענין קטורת חסירה ' זרה דכתיב בפרשת תצוה אזהרתו מצד המזבח כמו חייב מיתה

חידושי הגרי"ד והגר"מ ד' עו

וב"ל דבאמת גם דעת הרמב"ם היא דבשאר ימות השנה חייב מיתה אם לא נתן צה מעלה עשן. וזה נכלל בדין דחיסר אחד מסממני' חייב מיתה, דהרי גם מעלה עשן הוא מהסממנים. והא דבהלכות עבודת יום הכיפורים מביא חיסר אחד מסממני' וחיסר מעלה עשן כדינים חלוקים, הוא משום דשיטת הרמב"ם היא דביום הכיפורים איכא עוד דין מסוים של מעלה עשן

דשייך רק ליום הכיפורים ולא לכל השנה, והדין נלמד מהקרא דכי צענן אראה על הכפרת. ובאמת שני דינים שונים הם, דבכל השנה דינו הוא רק שיהא בקטורת עשב של מעלה עשן דהוא מסממני הקטורת, משא"כ ביוה"כ איכא עוד דין דבעינן שיהא הקטורת מעלה עשן כפשוטו, וכ"ז שלא העלתה עשן לא נגמרה קיום מצות הקטורת. והנה מבואר במשנה יומא דף נ"ב דכשנתמלא הבית כולו עשן אז יא' כה"ג מק"ק, והיינו דלר"ך להמתין בק"ק עד שיחמלא עשן, כמבואר ברמב"ם פ"ד מה' עבודת יוה"כ ה"א, ו"ל וממתין שם עד שיחמלא הבית עשן ויא' עכ"ל. ויטוד דינו הוא דכה"ג לר"ך להיות בק"ק עד גמר קיום ההקטרה והיינו העלאת עשן, וזו גזיה"כ מיוחדת גבי יוה"כ מהקרא דכי צענן אראה על הכפרת^(א). וגם איכא ע"ז חיוז מיתה, וחיוז זה אינו תלוי רק בחסרון הסממנים בלבד כי אם גם היכא דחסר בהיכי תמלא קיום של העלאת עשן כפשוטו, וגם אם כה"ג ימנע העלאת העשן באופנים אחרים ג"כ יהי' חייב מיתה. וע"כ שפיר חילקו הרמב"ם לשנים, דין חיסור סממנים ודין מעלה עשן, כיון דתרי דינים שונים הם. משא"כ בשאר ימות השנה דליכא דין של העלאת העשן כפשוטו ודין מעלה עשן הוא רק דהוי אחד מהסממנים, לכן לא כתב הרמב"ם

ומערתה נמנא שדבר זה נאמר רק בחיבור אחד מסמניה שעי"ז
 נעשית קטורת וזה אבל בחיבור מע"ש אינה נעשית
 עי"כ לקטורת וזה, היות שמע"ש אינו מהסמנים של הקטורת
 אלא הוא דבר נוסף על הקטורת וכ"מ בלשון הרמב"ם בה"ב
 (שם) ח"ל י"א סמנים נאמרו למשה מסיני, ומוספין עמהם
 בלא משקל מלת סדומית וכפת הירדן ועשב אחד שמעלה עשן
 ע"ב, הרי שמע"ש הוא דבר הנוסף על הקטורת שהיא מי"א
 סמנים שעושין במשקל מכוון, ומשום כך אם חיבור מע"ש לא
 נעשית לקטורת וזה ולכן אינו חיי"מ בחיבור מע"ש בכל ימות
 השנה. ומבואר היטב פשר השמטת רבינו הך מילתא בהלכות
 כהמ"ק ואילו לגבי יוה"כ כתב שה"ו מעכב, משום דמע"ש אינו
 חלק מסמני הקטורת ולכן בכל ימות השנה אינו מעכב משא"כ
 ביזוה"כ שהקטורת בזה בתורת מתיר את הכניסה לקה"ק וזה
 נאמר כי בענן אראה שרף גם מע"ש לכן אם חיבור מע"ש
 חיי"מ על הכניסה לקה"ק בלי היתר, אבל בכל ימות השנה
 שמקטירין בקודש אין המע"ש מעכב.

תירוץ לנדב ואביהו שאפ' שמתו משום מעלה עשן בשאר ימות השנה

משנה למלך הלכות כלי המקדש פרק ב

הן אמת דלפי זה היה אפשר לדחות הראיה הראשונה שאמרנו דמהיכא תיתי שיכנסו במקום שאביהם לא הורשה
 ליכנס דכיון דעכ"פ קטרת זה גזירת הכתוב היתה בו אפשר דגזירת הכתוב היתה שתהיה בקדש הקדשים דומיא
 דיום הכפורים וטעם גדול יש בדבר שהרי אותו היום שמיני למילואים היה והיה יום מחילה וסליחה על העגל ומש"ה
 הושה ליום הכפורים שהקטירו לפני ולפנים

משך חכמה שמיני י'א הובא בקדשי יהושע ה'א'תרצח

וטעמם היה, דמה שצויה להקטיר במזבח הפנימי משום ששם היה קודש הקדשים, והיא מעצמותה קודש הקדשים,
 וכן כתוב בראש כי תשא "במקום אשר אועד לך שמה". וכעת שהכל ראו את הכבוד במזבח החיצון, היה עולה על
 דעתם שדין מזבח החיצון הוא כמזבח הפנימי. וטעו מפני שראו שקרבן חטאת של אהרן נשרף, והיה בדמיונם
 שקדושת המזבח בשמיני דין היכל יש לו - "וכל חטאת אשר יובא מדמה אל הקודש פנימה באש תשרף" (לעיל ו'
 כג). שכל חטאת פנימי נשרפת, ולכך נשרף פרו של אהרן, ולכך הקטירו על מזבח החיצון, ונשרפו... אם כן זה
 הטעות של נדב ואביהוהו שמפני זה הקטירו במזבח החיצון, ואם כן גם הם ראויים לאותו עונש, ודו"ק. אמנם
 רבותינו פירשו באופן אחר, יעויין בתורת כהנים

4. באר שבע חיוב מיתה לביאה ריקנית והקטרה זרה בהיכל

באר שבע מסכת כריתות דף ו עמוד א

הרי קמן מבואר [מיומא נג.] באר היטב דהא דתניא חסר אחת מכל סממניה חייב מיתה, לאו פירושו משום ביאה ריקנית כדפירש רש"י מדפריך הגמרא ותיפוק ליה דקא מעייל ביאה ריקנית, אלא פירושו משום שחיסר הקטרת ונעשית קטורת זרה, כדכתיב הקטורת דמשמע שלמה ולא חסרה, ואפילו לא נכנס לפני ולפנים אלא בהקטרה דמזבח הזהב חייב מיתה, משום מקטיר זרה ומשום ביאה ריקנית. וכן משמע בהדיא בירושלמי בפרק טרף בקלפי (פ"ד ה"ה) דקאמר חיסר בה אחת מסממניה או שלא נתן לתוכה מעלה עשן וכו' חייב מיתה אמר רבי זעירא ועובר משום הכנסה יתירה, ומדקאמר ועובר משום הכנסה יתירה, משמע שרצונו לומר מלבד שחייב מיתה על שחיסר הקטורת ונעשית קטורת זרה, חייב מיתה אף משום הכנסה יתירה דהיינו ביאה ריקנית, וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בהדיא בפרק ב' מהלכות כלי המקדש (הלכה ח') שכתב וז"ל חסר אחת מסממניה חייב מיתה שהרי נעשית קטורת זרה

לא

משנה למלך הלכות כלי המקדש פרק ב וכ"כ לחם שמים יומא פ"ג ועוד

ליכא חיוב מיתה בביאה ריקנית אלא בקדש הקדשים אבל בהיכל ליכא מיתה כ"א אזהרה לבד וכדאיתא בפרק הקומץ רבה (דף כ"ז) וכמו שפסק רבינו ריש פ"ב מהלכות ביאת המקדש ואם כן בשאר ימות השנה דליכא הקטרה כי אם בהיכל ליכא חיוב מיתה היכא דחיסר אחת מסממניה

אין אזהרה בחיסר א' מסממניה

רמב"ם הלכות סנהדרין פרק יט

כל מחוייבין מיתה בידי שמים שהן בלא תעשה ויש בהן מעשה שלוקין עליהן שמונה עשר, ואלו הן: (א) זר שאכל תרומה גדולה בין טהורה בין טמאה... (ח) כהן שנכנס לקדש הקדשים שלא לעבודה... הלכה ג

אבל המשמש בלא קדוש ידים ורגלים אע"פ שהוא חייב מיתה אינו לוקה מפני שהיא מצות עשה וכו'

רדב"ז כלי המקדש ב:יא וכ"כ חזון יחזקאל יומא א:ז וחזו"א זבחים ט:כא

קשיא לי שלא הזכיר הרב ז"ל הכא מיתה למכניס קטרת חסרה או שאין בה מעלה עשן ביוכ"ר וכשמונה חייבי מיתות ב"ד [לכאור' צ"ל ב"ש] בהלכות סנהדרין לא מנה את זו ואע"ג דמנה ביאה ריקנית היה ראוי למנות גם את זו דהא משכחת לה שפיר כדאמרן לעיל וי"ל שלא מנה הרב אלא חייבי מיתות שיש בהם לאו, ומיתה זו לא מצינו בה לאו מפורש דקרא דכתיב ואל יבא בכל עת אל הקדש אביאה ריקנית משמע וקרא דוכסה ענן הקטרת על הכפורת ולא ימות איו בו לאו ולא מנה אלא אותם שיש בהם מלקות

וא"ת דביוכ"ר נמי איכא לאו ואמאי לא מנה אתו רבינו בהלכות סנהדרין דאמרינן התם חד לעונש וחד לאזהרה דתניא ר"א אומר ולא ימות עונש כי בענן אראה אזהרה ל"ק כלל דאין זה לאו מפורש ללקות עליה ושימנה אותו

הרב ז"ל שהרי הוא לאו הכא מבלל עשה כי בענן אראה ולא בלתי ענן ותו דמאן לימא לן דהלכתא כרבא דהא כמה אוקמתי איכא התם דהא ר"א דהוא בתרא אמר חד למצה והד לעכב

ג. רמב"ם בהקטרת קטרת כשירה בהיכל

רמב"ם הלכות עבודת יום הכיפורים פרק ה הל' כה

חסר מן הקטרת אחד מסמניה או מעלה עשן חייב מיתה עליה שנאמר ולא ימות כי בענן אראה על הכפורת, וכן חייב מיתה על ביאתו בלא מצוה, לפיכך אם שגג בביאה והזיד בקטרת, או שנכנס כקטרת /בקטרת/ שלימה עם החסירה חייב מיתה.

הלכה כו

הקטיר מן הקטרת של קדש הקדשים כזית בהיכל חייב מיתה

רדב"ז כלי המקדש ב:יא

משמע דס"ל דקרא דהקטרת משמע שלמה ולא חסרה בין אם חסר אחת מסמניה בין שחסר מן השיעור דהיינו מלא חפניו ולא נקראת חסרה א"כ חסרה כזית הילכך כיון שהקטיר ממנה כזית בהיכל חסרה לה שיעורה וחייב דקרא דולא ימות אמלא חפניו נמי קאי וקמ"ל דאע"ג דהקטיר כזית בהיכל סד"א דלצטרף עם מה שהקטיר בפנים ולא לחייב קמיל ובעינן מלא חפניו כלו בפנים

חזון איש

ולפ"ז קטורת זרה דכתיב בפרשת המזבח כמו קטורת חוץ ממצותו ובזה ליכא רק לאו ואין בזה עון מיתה ועוד יש איסור בקטורת נדבה מצד הקטורת שלא התירה תורה קטורת אלא כמצוחה וכל שאינה כמצוחה היא בעון מיתה וזה ילפינן מקרא דאחרי וכסה ענן הקטורת וגו' ולא ימות ובזה אמרינן יומא "ג א' דבעינן הקטרת שלימה וכשירה אבל אם העלה קטורת זולת זה הוא בעון מיתה ואין בזה לאו אלא לאו הבא מכלל עשה שלימה כמצותה ולא חסירה ולא שלא כמצותה ובזה ניחא דהר"מ פי"ט מה' סנהדרין ה"ב מנה דברים שבמיתה שלוקין עליהן ולא מנה המקטיר קטורת חסירה משום דעון מיתה שבקטורת הוא אפי' במחתה ובזה ליכא מלקות ואם הקטיר על מזבח הזהב איכא לאו ומלקות מצד המזבח אבל אין בזה מיתה ואע"ג דקושטא הוא דאיכא מלקות ומיתה בהקטירו קטורת זרה על המזבח מ"מ אין שניהם על מעשה אחת דמיחה משום קטורת זרה ומלקות משום שהקטירו על המזבח וצ"ע בכל זה אחרי שאין לנו דברים מפורשים בזה בגמ' וראשונים